

Међународна конференција о Првом светском рату

Прекрајање историје неће проћи

Учесници скупа који су, крајем априла, уз значајну помоћ Министарства одбране, организовали Међународни консултативни комитет резервних официра и Клуб генерала и адмирала Србије, упозорили су на најновије ненаучне покушаје ревизије узрока и последица Првог светског рата и опасности које свету прете због фалсификовања историје и занемаривања научних чињеница о Великом рату

су, уз представнике организација ветерана из 20 земаља Европе, Азије и Африке, учествовали и научници и историјски експерти из девет земаља света, представљала и најбољи одговор на све безобзирније покушаје прекрајања историје зарад ускогрудих интереса моћних светских центара.

Истина је само једна

Отварајући дводневну конференцију на којој је, из различитих углова, бачено, за нијансу појачано светло на збивања пред Први светски рат и новије покушаје ревизије, генерал-пуковник у пензији Видоје Пантелић истакао је да истина може бити само једна, да припада целом човечанству и да пред-

Војници најбоље знају какве страхоте и које све недаће доноси рат. Они су ти који, можда, понајбоље могу да дочарају сву погубност говора оружја. Упркос чињеници да им се професија везује за оружане сукобе,

управо су официри ти који често указују да ратови не могу да разреше нарушене друштвене односе. Стога је Међународна научна конференција „Први светски рат: узроци, поуке, последице и савременост“, одржана 24. и 25. априла у Дому Војске Србије, на којој

ставља брану ускогрудим акцијама појединих идеологија. Модератор на Конференцији др Миле Бјелајац, научни саветник у Институту за новију историју Србије, указао је на покушаје фалсификовања историје.

– Има разлога за извесну забринутост када се политика ангажује у промоцији појединих историјских дела која, по нама, без правог основа, теже да изврше радикални обрт у нашем разумевању Првог светског рата и утичу на нову културу сећања или националне идентитете. У Србији је посебну забринутост изазвао покушај да се повод за рат претвори у његов узрок – истакао је Бјелајац.

И заиста, минулих месеци у иностраним медијима инсистира се да више ниједан народ, после сто година, не би требало да буде оптерећен осећањем кривице, сви су једнако патили, сви једнако страдали, а онда се волшебном упира прстом на две државе, две нације које су у овом тренутку изван Европске уније. Да ли је то најави „нове политичке коректности“ за нови период Хладног рата, запитали су се учесници Конференције.

– Забринутост је изазвана и уношењем појма тероризам у оцену о де-

ловању омладинских организација на тлу Аустроугарске, с директном асоцијацијом на Ал Каиду, моћан симбол данашњице, свеобјашњавајући појам за терор, суровост и експортовање цихадиста. Одрицао се у многим од тих књига, или коментара на њих, оправдани карактер супротстављања колонијализму или империјализму оног времена. Довољно је подсетити како су се у једном тренутку заталасали духови на питању да ли је Гаврило Принцип био терориста или херој, симбол борбе за слободу – рекао је др Миле Бјелајац.

Наука под притиском политике

Научни саветник у Институту за новију историју Србије такође је навео и неколико примера који доказују да за сада већина научника стаје при раније утврђеним знањима. На пример, директор Бечког архива Волфганг Мадертанер је у више наврата последњих месеци изјављивао да је „Аустрија у обавези да као сукцесор монархије Хабзбурга јасно и разумљиво призна кривицу“. Бјелајац примећује да је у анкети Би-Би-Сија од десет угледних историчара већина остала привржена ранијим ставовима о доминантној немачкој одговорности, уз Аустроугарску која је одавно желела обрачун са Србијом. Међу њима су Мајкл Хестингс, Хедер Џонс и Шон Мекмикин.

Излагање генерала армије и академика Махмута Гарејева Ахметовића, председника Академије војних наука Руске Федерације, иначе учесника Другог светског рата, који је говорио о поукама и последицама Првог светског рата за развој војне науке, побудило је посебну пажњу војних историчара. Он је, сем осталог, говорио о рововском начину војевања и анализирао шта је у савременом ратовању значило увођење ваздухопловства и тенкова на бојишту.

Академик Зоран Лакић из Црне Горе, аргументујући излагање непобитним чињеницама о Великом рату, закључио је: „Било би рата и без сарајевског атентата“. Он је изразио и забринутост јер, како рече, у ревизионистичким делима се безмало намеће суд да се за мир боре само слаби и нејаки, неисторијски народи.

Оплачкани архиви

На стогодишњицу од Великог рата откривају се и неке годинама скриване тајне. Тако смо тек недавно сазнали да је велики део архивске грађе о Сарајевском атентату и времену пред Први светски рат, након окупације Београда, вагонима одвожен за Беч и Берлин. Слично се дешавало и с маузолејима и архиваријама на Цетињу – након аустроугарске окупације Црне Горе 1916–1918. године, која је аутентични сведок ко је желео рат 1914. године.

– Својевремено сам разговарао са министарком за науку у Влади Аустрије, која је била у званичној посјети Црној Гори. Обоје смо били универзитетски професори за савремену историју, дакле, колеге по струци. У пријатељском разговору позвала ме је да јој будем гост у Бечу и да ће ми дати сву документацију коју је Аустроугарска однијела с Цетиња. Једини услов био је да покажем ваљане признанице. Одговорио сам јој да нијесу они то узимали на реверс, већ просто отимали, да не кажем плачкали. И на томе се стало – причао је Лакић.

Чех Милан Рикхтер, доктор наука и председник Комитета за славистику, био је најконкретнији у погледу актуелних догађања у Европи и упозорио да су људска права и демократија били параван за серију револуција, с циљем стицања геополитичке предности западних центара моћи.

Доктор историјских наука Александар Сергејевич Синајски из Русије поставио је питање коме је користио Први светски рат. Одговор гласи да су то геополитички највише експлоатисале Велика Британија и Француска.

– Геоекономски гледано добитници су не само Енглези него и САД – каже Синајски.

Књижевник Александар Гаталица указао је да су милиони људи ушли у рат без ратног искуства, осим Руса, који су тада имали рат са Јапанцима, и земаља учесница балканских ратова. Он је рекао да су у Лондону и Паризу виђени редови добровољаца, да је на једној фотографији из Берлина Хитлер фотографисан како кличе рату с шакама подигнутим увис. Илуструјући бескрупулозност 20. века, навео је пример немачког хемичара Хабела и његову промену од хуманисте у дехуманисту.

ДЕДИЈЕР ЗНАО ШТА НАС ЧЕКА

Суштину актуелних догађања у вези с Првим светским ратом предвидео је Владимир Дедијер, историчар и писац светски признате књиге „Сарајево 1914.“, коју је 1984. године „Њујорк тајмс“ прогласио књигом године:

– Велике силе ће немилосрдно настојати да задовоље своје империјалне апетите и да остваре доминацију... Мали народи и државе тражиће своје место под сунцем, а велике силе ће од њих тражити да се одрекну свог моралног блага, пре свега борбе за правду и истину. Све ће то подржавати историчари упрегнути у кола дневне политике, којима притиче већа или мања синекура из касе моћника. Критична историографија биће на великим искушењима, мораће да води тешку борбу против историјског ревизионизма.

– Употребу хемијских отрова овај преобраћеник, пореклом Јевреј, сматрао је привилегијом и правом цивилизованих нација – навео је Гаталица, за кога је свих шест владара великих сила у позивању на рат показало лицемерство. Он је ту уврстио и цара Николаја Другог Романова и његових шест повика „ура“, мада је из његовог писма Србији јасно да је објавио рат водећи се искључиво православним, хришћанским принципима.

Прошлост није археолошка тема

Професор др Душан Батаковић, директор Балканолошког института САНУ, упозорио је да греше они који мисле да је прошлост само једна археолошка тема. Нагласио је важност речи академика Лакића да онај ко контролише садашњост и прошлост, усмерава будућност. Батаковић је подсетио како је рат ескалирао.

– Кога је Немачка напала? Напала је Белгију. Циљеви рата нису били локализовани на Србију и Аустроугарску. Балкански ратови довели су до одрживог мира, они су били спас за Европу. Шта се десило? Анексија БиХ била је наметнуто решење које никоме није одговарало, осим Аустроугарској, и избијање рата било је питање времена. Србија је спектакуларним победама у балканским ратовима постала средња сила и имала је обавезу чувања права сународника ван граница – истакао је Батаковић, подсећајући да је у време док је Србија била земља демократије и бастион политичких слобода, у коме је 70 одсто људи било с правом гласа, српски народ у БиХ био у колонијалном положају.

План Србије био је да оствари реалну унију с Црном Гором.

– Сама та чињеница била је довољна за рат. Зато је Конрад фон Хецендорф више од 20 пута тражио рат са Србијом – казао је Батаковић. Он је подсетио да Фердинанд није био престолонаследник већ само војни командант и да је 40 надвојвода чекало у реду за наслеђивање Хабзбуршког престола.

Игњат Ангелов Криворов из Бугарске изложио је генезу удавања Бугарске од сила Антанте.

– Беч и Берлин одлучили су да помогну Бугарској око добијања зајма за сукоб. Цар и премијер наклоњени Централним силама нису слушали упозорења саветника који су били против тога – рекао је др Игнат Ангелов Криворов, пуковник у пензији.

– Одговорност лежи на бугарским политичарима и дипломатама. Жалимо што многи нису били на висини тренутка – закључио је гост из Бугарске.

ПОСЛЕДИЦЕ ВЕЛИКОГ РАТА

У војним операцијама током Првог светског рата мобилисано је 70 милиона грађана, погинуло је више од 10 милиона, рањено око 20 милиона војника и официра, а губици међу цивилима достигли су више од 11 милиона људи.

Страдање српског народа

Душица Бојић из Историјског музеја Србије говорила је о страдању српских цивила у Првом светском рату. Према њеним речима, 182.000 цивила било је у неком од 300 аустроугарских гора, а избројано је 347 српских гробаља где су покопани цивили страдали у Аустроугарској. Она је описала голготу српских цивила пребеглих из Београда у унутрашњост земље, па даље до Крфа, севера Африке, Корзике, Швајцарске, француских и руских градова.

– Једна трећина становништва напустила је Србију заједно с војском. У Одесу су стигли они из Неготина и Зајечара, били су тамо до Октобарске револуције и били су добро примљени. Из Петрограда, Кијева и осталих градова сибирском железницом се преко Владивостока и Француске враћају у Србију.

Учесници Конференције били су једногласни у оцени да је Први светски рат постао општа трагедија, која је однела животе милиона људи. Све то довело је и до трагичних друштвених и економских последица и ненадокнадивих губитака. Усвојена је заједничка декларација као завршни документ.

ИСТОРИЈА НА ЛИЦУ МЕСТА

Учесници Међународне конференције, одајући почаст жртвама Првог светског рата, положили су венац на споменик Незнаном јунаку на Авали.

Пловећи бродом око Београда научници, експерти и представници ветеранских удружења из 20 земаља имали су и својеврсни час из историје. Предочена су им места где су се одвијале борбе током Првог светског рата, положај одакле је мајор Драгутин Гавриловић одржао беседу, која се изучава у многим војним академијама широм света и одакле је дејствовала аустроугарска морнарица.

Споменимо неколико важних чињеница које су у излагањима истакли научници. Аустроугарска монархија налазила се пред распадом. Народи који су живели у црно-жутој монархији желели су слободу и самосталност. Анексија Босне и Херцеговине била је нелегитимна. Одговорност за рат се, сто година касније, пребацује на жртве, да би се оправдали изазивачи. Атентат Гаврила Принципа на престолонаследника Фрању Фердинанда настоје да прогласе главним узроком рата, не само Првог него и Другог. Одговорност за рат приписује се, упркос аргументима који доказују праву истину, Србији. Србија се исцрпљује економски и у балканским ратовима, а Немачка користи Аустроугарску за продор на исток.

На крају Конференције, учесници скупа су се обратили шефовима држава, влада, друштвеним, ветеранским и омладинским организацијама и светској јавности поруком која је у савременим условима веома актуелна – да спровођењем научне анализе узрока почетка рата и његових последица извуку поуке и учине све што је могуће да се не допусте савремени ратови и војни конфликти, који ће бити реална претња постојању савремене цивилизације. ■

Звонимир ПЕШИЋ